

Taaldoelen?

Theun Meestringa

'Iedere leraar is een taalleraar.' Hebt u deze zin wel eens in *VONK* of een andere respectabele bron gelezen, en zo ja, hebt u toen ook gedacht, wat een onzin? Ik denk in elk geval dat het gevaarlijke onzin is¹, al zit er wel een kern van waarheid in. Ik zal dit zo proberen uit te leggen. Als iemand een bron kan aanwijzen waarin ikzelf zoiets gezegd of geschreven heb, dan beken ik onmiddellijk schuld: er zijn taalleraren en leraren van andere vak- of leergebieden. Taalleraren hebben verstand van taal en andere leraren van andere zaken. Soms zijn leraren van meerdere markten thuis, in het basisonderwijs bijvoorbeeld, maar ook zij zijn meestal niet aan het *multitasken*.

Het is een risicovolle gedachte, heb ik de laatste tijd geleerd, omdat het mensen die werken aan de ontwikkeling en invoering van taalgericht onderwijs op het verkeerde been kan zetten, als bij hen de gedachte postvat dat er in vaklessen ook aan doelen van het vak Nederlands gewerkt moet worden.

Dat er bijvoorbeeld bij scheikunde ook geleerd moet worden een presentatie te geven of een brief te schrijven. Je kunt (misschien) taalonderwijs en vakonderwijs wel integreren, maar dat is iets anders en gaat verder dan taalgericht vakonderwijs. Het is onmiskenbaar dat leraren en leerlingen bij alle vakken taaltaken uitvoeren, en het is

prima en zeker nastrevenswaardig om leerlingen daar ook productieve taaltaken te laten uitvoeren, zoals een presentatie houden of een artikel schrijven en het daar niet voornamelijk bij lezen en luisteren te laten. Want leerlingen en leraren hebben die taalproductie nodig om goed te kunnen leren en feedback te kunnen geven en te ontvangen. Maar leerlingen opzettelijk taaltaken laten uitvoeren, maakt je nog geen taalleraar.

Het is ook een gevaarlijke gedachte, omdat het door leraren van andere vakken niet serieus genomen kan worden en zij zich wellicht zullen afvragen of ze degene die zulke 'onzin' uitkraamt wel serieus moeten nemen. En dat laatste zou zonde zijn, want die lera-

**Taalonderwijs
is iets anders
dan taalleren
door te doen.**

het gebruik van de vaktaal te besteden.

Taal is belangrijk en een probleem voor (sommige) leerlingen, daar is weinig discussie over. En je leert taal (ook) door die te gebruiken, in de lessen Nederlands, in andere uren op school, buiten school, voorschools... Maar dan. Taalonderwijs is iets anders dan taalleren door te doen. Bij taalonderwijs is er sprake van instructie, gerichte oefening en/of feedback op taalgebruik. Daar leer je waarom en wanneer het belangrijk is om precies te zijn in je formuleringen, wat het uitmaakt of je iets zus of zo zegt, hoe verschillende teksten in elkaar steken en hoe je ze (zo goed mogelijk) kunt begrijpen en produceren, wat je kunt doen om beter taal

ren moeten wel ook proberen de kansen te benutten om hun leerlingen beter te laten presteren door gericht aandacht aan

te leren gebruiken. Je zou bij taalonderwijs moeten leren formuleren en leren wat het effect is van verschillende formuleringen. Hoe je je kunt voorbereiden om bepaalde taaltaken (of genres) goed te doen en hoe je ze kunt

analyseren. Je leert in taallessen hoe taal werkt, dat de situatie meebepaalt wat de betekenis is van wat er gezegd of geschreven wordt. Dat je door de taal die je gebruikt kunt laten zien dat je de ander respecteert, of niet en dat verschillende situaties verschillende registers kennen, schooltaal, thuistaal, straattaal, dialect, vaktalen. Je kunt in taallessen leren over registers, maar je kunt ze er niet (allemaal) leren. En dat hoeft ook niet.

In de jaren die we aan taalgericht vakonderwijs gewerkt hebben, krijgen we steeds scherper in beeld waar het om draait: bij de

vakken gaat het om het leren van de vaktaal, het register van het vak. Bij Nederlands kun je leren daar oog voor te krijgen, te analyseren wat de kenmerken zijn en hoe je de taaltaken kunt aanpakken. Bij het vak moet je de taal van het vak leren beheersen. De vakleeraar kan – nee, móet – alert zijn op die vaktaalvaardigheid. Hij kan de leerlingen daar steun bij bieden en zorgen voor de nodige interactie en oefening, zodat de leerlingen het niet hebben over ‘duwende magneten’, maar weten dat magneten elkaar aantrekken en afstoten, dat ze leren niet te zeggen dat de grafieklijn ‘omhoog gaat’, maar dat die lijn stijgt. Hij kan de leerlingen ertoe aanzetten nauwkeurig te formuleren: ‘Ja, dat is goed, maar hoe zeg je dat als bioloog?’ Er is weinig reden tevreden te zijn met halve antwoorden. Hij hoeft ‘t kofschip niet uit te leggen en misschien wel niet eens op de d’s en t’s te letten.

Veel leren we de laatste tijd in het Platform Taalgericht Vakonderwijs van het ontwikkelen en uitproberen van nieuwe taalgerichte lesvoorbeelden.² In een van de geschiedenislessen schrijven leerlingen brieven aan een vriend vanuit een bepaald standpunt over een historische gebeurtenis. Een van de brieven (aan ‘een vriend’) wordt door de leraar als onvoldoende beoordeeld, omdat de aanhef ontbreekt. Het is voor mij de vraag of dat terecht is. De aanhefverplichting stond niet in de opdracht. En als er geen schoolafpraak is dat brieven op school altijd met een aanhef moeten beginnen, mag je het ontbreken ervan bij een informele brief dan zo zwaar rekenen? Is het kunnen weergeven van het standpunt door daarvoor de goede woorden te kiezen niet belangrijker dan zo’n vormkwestie? Moet binnen de vakken de betekenis niet altijd voorop staan?

Dat daarbij een gebrekkige vorm van de taal de weergave van de betekenis niet in de weg

**De vakleeraar
kan – nee, móet
– alert zijn op
die vaktaal-
vaardigheid.**

mag staan, moet duidelijk zijn. Door eisen te stellen aan het vakmatig formuleren en de leerlingen te helpen daaraan te voldoen, werkt ook de niet-taalleraar aan taaldoelen. Als je maar expliciet bent over de eisen die je stelt aan correctheid en adequaatheid van de vaktaal. Er zijn veel leerlingen die daar baat bij kunnen hebben.

Het onderwijs is taalgericht, als er gericht gewerkt wordt aan taal. Zo simpel is het. En daar hoef je geen taalleraar voor te zijn of te worden. De vraag welke vaktaaldoelen dan extra aandacht verdienen, is minder eenvoudig te beantwoorden. Dat is een nieuwe uitdaging.

Het onderwijs is taalgericht, als er gericht gewerkt wordt aan taal.

*Theun Meestringa
SLO Enschede
Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling
t.meestringa@slo.nl*

Noten

- 1 *Het is een beetje ruw geformuleerd ..., of grof geschoten.*
- 2 *Zie www.taalgerichtvakonderwijs.nl > Producten > De Lesfabriek > Nieuwe lesbrieven.*